

РЕЦЕНЗІЇ

І. Л. Бородін,
доктор юридичних наук, професор

КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМ ТА КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО УКРАЇНИ

Конституціоналізм – це та основа, на якій базується аналіз конституційно-правових проблем. Він парадигма конституційної практики, умова формування та застосування законів, реформування Конституції України. Як політико-правова категорія та практика становлення і розвитку правової держави, громадянського суспільства конституціоналізм є основоположною категорією, досягненням, яке формувалося протягом всього періоду розвитку людської цивілізації.

Теоретичні основи конституціоналізму, в його сучасному розумінні, закладені в філософських, історичних, правових працях науковців ще античних часів з моменту виникнення перших форм державності. Конституціоналізм тісно пов'язаний з конституціями. Цей зв'язок виражається, в першу чергу, в термінах, оскільки конституціоналізм етимологічно є похідним від слова «constitutio» - конституція. При цьому конституція може бути як писаною, так і не писаною. Але конституціоналізм повинен базуватися на нормативну базу конституційного змісту, яка, з самого початку, представлена конституцією.

Основу конституціоналізму в Україні складає конституційне право, яке є первинним в правовій системі держави. Така позиція конституційного права пояснюється тим, що правова система повинна мати єдину фундаментальну галузь права. Фундаментальність конституційного права знаходить свій прояв в тому, що приписи Конституції регулюють найважливіші суспільні відносини в процесі здійснення державної влади, її взаємовідносини з громадянами країни. Вони містять принципи національного права, які конкретизуються в принципах інших галузей права. Конституційне право виконує інтегративну функцію відносно інших галузей права.

Змістовна частина конституційного права України, багатоплановість його нормативного матеріалу, який поряд з безпосередньо - конституційними приписами, включає норми, які складають основоположні начала інших галузей права дають підстави визначати конституційні норми як загальну частину інших галузей права.

Створення реальних та необхідних умов для формування і вдосконалення конституційного права, а також науки конституційного права починається з поділу всіх галузей права на публічне і приватне право в римському праві і основу цієї диференціації складає характер захисту правом інтересів (*ad status rei Romanae spectat* для публічного права і *ad singulorum utilitatem* – для приватного права) Сьогодні ж такими умовами є: а) основоположна позиція конституційного права та законодавства серед галузей права, зняття протиріч між ними; б) правова характеристика конституційного ладу та суспільного ладу; в) об'єднання в предметі правового регулювання галузі права і науки в системному вигляді; г) створення механізмів управління суспільними процесами; д) об'єктивний зв'язок в системі публічного права з іншими галузями права і, в першу чергу, з адміністративним.

При цьому правовий статус всіх гілок влади, її органів та посадових осіб, задачі, функції, компетенція, комплекс відносин, пов'язаний з державою, як політичною організацією суспільства і його взаємовідносин з місцевим самоврядуванням, громадськими організаціями набувають утворень у сфері науки та практичного застосування норм конституційного права.

Таким чином, конституція і конституціоналізм – це поняття рівнозначні. Конституціоналізм є нормативною концепцією і її не слід змішувати з фактичною конституцією, яка використовується в будь-якому суспільстві¹.

В Україні, в умовах формування громадянського суспільства, побудови держави на демократичних засадах питання конституціоналізму має особливе значення. В його межах теоретико правовий аналіз реалізації конституційних норм об'єктивно поділяється на окремі елементи: а) конституція та

¹ Voigt S. Making Constitutions Work: Conditions for Maintaining the Rule of Law // CATO Journal. Fall 1998. Vol. 18. Issue 2. – P. 191-208.

конституційне законодавство; б) конституційні правовідносини; в) конституційна правосвідомість; г) конституційні норми; д) конституційні ідеї; е) конституційна законність.

Аналіз конституційного законодавства України, напрямків його реформування, становлення принципів, удосконалення механізмів зміцнення законності, розвиток конституціоналізму з урахуванням європейського досвіду, мають велике значення для проведення політичних реформ в державі. Крім того, прогнозування розвитку конституційного права спрямовано на створення соціальної, правової держави, структур громадянського суспільства. Вказаними питання займаються як вітчизняні, так і зарубіжні вчені-правознавці, а саме: Л. Т. Кравченко, О. Ф. Фріцький, В. Ф. Погорілко, Ю. М. Тодика, А. М. Колодій, Є. Берендта, М. В. Баглай та інші.

Запропонований навчальний посібник Ю. Л. Юринець¹ базується на вказаних традиціях та досягненнях наукової думки, а також конституційного права європейських країн і України. Автор послідовно, системно розкриває основні теоретичні положення конституційного права України, конституційні основи політичного устрою нашої держави, зміст виборчого права та процесу, стадії законодавчого процесу, визначені Основним законом, права та свободи людини і громадянина, взаємовідносини держави (в особі державних органів та посадових осіб) з громадянами. Досить повно у навчальному посібнику розглянуто адміністративно-територіальний устрій України та інші питання, необхідні для оволодіння студентами навчального курсу «Конституційне право України». Позитивним є те, що матеріал викладено послідовно, системно, лаконічно, що робить його зручним і доступним в процесі використання як студентами, аспірантами, так і викладачами.

Разом з тим, актуальною залишається проблема конституційних законів. Конституція України не передбачає їх застосування, хоча законодавство деяких держав на рівні конституцій закріплює їх існування, наприклад, Франція, Італія, Російська Федерація, Австрія та ін.

Зважаючи на закордонні законодавчі традиції і теоретичні обґрунтування можна запропонувати систему конституційних законів: а) закони, що встановлюють порядок вступу в дію Конституції; б) закони, що вносять зміни до Конституції; в) закони, відносно яких є вказівки у Конституції; г) закони, що створюють механізм реалізації конституційних прав та свобод людини і громадянина.

Таким чином, конституційні закони, що входять в структуру конституціоналізму – це ті закони, прийняття яких передбачено Конституцією, регулюючи найбільш значимі суспільні відносини, займаючи після Конституції наступне місце і мають стабільний, стійкий характер. Їх впровадження в правову практику є першочерговим завданням.

---

¹ Юринець Ю. Л. Конституційне право України: навчальний посібник. – Ужгород.: ФОП Береза, 2014. – 367 с.